

CHET TILLARINI O‘QITISHDA MASOFAVIY TA’LIM TEXNOLOGIYALARI

IBRAGIMOV SH.M.¹, AXMADALIYEVA M.SH.²

¹FarDU dotsenti, shavkat19702008@gmail.com

²FarDU talabasi, mukarramoy07@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tillarini o‘qitishda masofaviy ta’lim texnologiyalarining qo‘llanilishi va ularning samaradorligi keng qamrovli tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – masofaviy va aralash (blended) ta’lim sharoitida chet tili ko‘nikmalarini (o‘qish, yozish, tinglab tushunish va gapirish) rivojlantirishning zamonaviy usullari, platformalari va pedagogik strategiyalarini tizimli o‘rganishdan iborat. Tadqiqotda tizimli adabiyotlar tahlili, qiyosiy tahlil, kuzatuv, so‘rovnoma va tavsifiy statistika usullari qo‘llanilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, masofaviy ta’lim vositalari (MOOC platformalari, video-konferensiya tizimlari, mobil ilovalar, LMS – Learning Management System) til o‘rganish jarayonini individuallashtirish, geografik va vaqtinchalik cheklovlarni bartaraf etish, o‘quvchilarning motivatsiyasini va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, jonli muloqotning cheklanganligi, texnik muammolar (internet tezligi, qurilmalar mavjudligi), o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasining yetarli emasligi va o‘quvchilarning o‘z-o‘zini boshqarish darajasiga yuqori bog‘liqlik kabi kamchiliklar ham mavjud. Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta’lim texnologiyalari an’anaviy ta’limni to‘ldiruvchi va ba’zi hollarda unga muqobil sifatida samarali bo‘lib, ularni qo‘llashda pedagogik, texnologik va tashkiliy yondashuvlarni uyg‘unlashtirish talab etiladi. Kelajakda sun‘iy intellekt, virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) hamda katta ma’lumotlar (Big Data) tahlili asosida masofaviy til ta’limi yanada samarali va shaxsiylashtirilgan bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: masofaviy ta’lim, chet tillari, aralash ta’lim, MOOC, LMS, video-konferensiya, raqamli kompetensiya, interaktiv platformalar, sun‘iy intellekt, geymifikatsiya.

Globalashuv va raqamli iqtisodiyot davrida chet tillarini bilish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki kasbiy muvaffaqiyat, xalqaro hamkorlik va madaniyatlararo muloqotning ajralmas omiliga aylangan. Jahon bozorlarining ochiqligi, xorijiy investitsiyalar va turizmning o‘sishi, shuningdek, ilmiy-texnikaviy axborotning asosiy qismi ingliz va boshqa yirik tillarda tarqalayotgani til bilishga bo‘lgan talabni keskin oshirdi. Shu bilan birga, an’anaviy ta’lim tizimi bir qator jiddiy muammolarga duch kelmoqda: geografik va moliyaviy cheklovlar, malakali pedagog kadrlarning taqchilligi (ayniqsa qishloq va chekka hududlarda), ta’lim resurslariga tengsiz kirish,

shuningdek, katta guruhlarda o‘qitishning samaradorligining pastligi. Aynan shu muammolar kontekstida so‘nggi yillarda, ayniqsa COVID-19 pandemiyasidan keyingi davrda, masofaviy ta‘lim texnologiyalari muhim va samarali yechim sifatida namoyon bo‘ldi. Pandemiya butun dunyoda ta‘lim tizimini bir kechada onlayn formatga o‘tishga majbur qildi va bu tajriba masofaviy ta‘limning kuchli va zaif tomonlarini yaqqol ko‘rsatib berdi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi – chet tillarini o‘qitishda masofaviy ta‘lim texnologiyalarining nazariy asoslari, amaliy qo‘llanilishi, mavjud platformalari va ularning samaradorligini tizimli va keng qamrovli tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot doirasida aniq quyidagi vazifalar belgilangan:

1. Masofaviy ta‘limning asosiy vositalari, platformalari va texnologiyalarini (MOOC, LMS, video-konferensiya, mobil ilovalar, hamkorlik vositalari) batafsil tavsiflash va ularning til o‘qitishdagi funksiyalarini aniqlash.
2. Masofaviy va aralash (blended) ta‘lim sharoitida til ko‘nikmalarini (o‘qish, yozish, tinglab tushunish va gapirish) rivojlantirishning imkoniyatlari, samarali usullari va strategiyalarini o‘rganish va tahlil qilish.
3. Masofaviy chet tili ta‘limida mavjud muammolar, cheklovlar va to‘siqlarni (pedagogik, texnologik, psixologik, ijtimoiy) aniqlash va ularni yengib o‘tish yo‘llarini taklif qilish.
4. Sun‘iy intellekt (AI), virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR), bulutli texnologiyalar va katta ma‘lumotlar tahlili asosida masofaviy til ta‘limining kelajakdagi rivojlanish istiqbollari va tendensiyalarini belgilash.

Tadqiqotning dolzarbligi bir necha jihatdan belgilanadi. Birinchidan, raqamli transformatsiya ta‘lim tizimining barcha jabhalariga, xususan, til ta‘limiga chuqur va jadal ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ikkinchidan, masofaviy ta‘lim endi faqat pandemiya davridagi majburiy chora emas, balki ta‘lim sifatini oshirish, uni hamma uchun qulay, moslashuvchan va qulay qilishning strategik yo‘nalishiga aylanmoqda. Uchinchidan, O‘zbekistonda ham “Raqamli O‘zbekiston – 2030” dasturi va ta‘limni modernizatsiya qilish doirasida masofaviy ta‘lim texnologiyalarini joriy etish va rivojlantirish davlat

siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Shuning uchun ushbu sohadagi ilmiy tadqiqotlar amaliy ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA USULLAR. Adabiyotlar tahlili. So‘nggi besh yil ichida masofaviy ta‘lim va chet tillarini o‘qitish integratsiyasi bo‘yicha juda ko‘plab tadqiqotlar olib borilmoqda. O‘zbekistonlik olim Xakimov (2024) o‘z ishida masofaviy ta‘lim an‘anaviy ta‘limga xos bo‘lgan barcha tarkibiy qismlarni – ta‘lim maqsadlari, mazmuni, usullari, shakllari va vositalarini o‘z ichiga olishi kerakligini ta‘kidlaydi. Uning fikricha, faqat texnologiyalarni uzatish emas, balki ularga mos pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish muhim. Ko‘pgina tadqiqotchilarning fikricha (Garrison & Akyol, 2013; Ziegler, 2025), masofaviy ta‘lim texnologiyalari asosiy quyidagi imkoniyatlarni yaratadi: ta‘lim resurslariga teng huquqli va istalgan vaqtdan kirish; o‘quv jarayonini har bir o‘quvchining ehtiyoji va tezligiga mos ravishda individuallashtirish; real vaqt rejimida va asinxron rejimda o‘qituvchi-o‘quvchi va o‘quvchi-o‘quvchi o‘rtasida muloqot qilish imkoniyatlari.

MOOC (Massive Open Online Courses – Ommaviy ochiq onlayn kurslar) platformalarining chet tili o‘qitishdagi roli alohida o‘rganilgan. Sylvia va boshqalar (2025) 2022-2025 yillar oralig‘ida nashr etilgan 52 ta yuqori sifatli tadqiqotni tizimli tahlil qilib, MOOC kurslari ishtirokchilarning o‘qish, kommunikativ kompetensiya, til o‘rganish motivatsiyasi va o‘z-o‘zini samaradorlik (self-efficacy) hissini sezilarli darajada oshirishini aniqlagan. Biroq, tadqiqotchilar uzoq muddatli kuzatuvlarning yetishmasligi, ishtirokchilar xilma-xilligining cheklanganligi (ko‘pincha universitet talabalari) va yuqori darajadagi o‘qishni tark etish (dropout) muammolarini muhim kamchilik sifatida qayd etgan.

Aralash ta‘lim (blended learning) – an‘anaviy yuzma-yuz va onlayn o‘qitishning kombinatsiyasi – tobora ommalashmoqda. Yang va Chano (2025) 2020-2024 yillardagi 52 ta maqolani PRISMA protokoli asosida tahlil qilib, aralash ta‘lim tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarining barchasida yuzma-yuz o‘qitish yoki sof onlayn o‘qitish bilan solishtirganda sezilarli yaxshilanishlarga olib kelishini isbotlagan. Samaradorlikka erishishning asosiy omillari qatoriga: o‘z vaqtida va sifatli fikr-

mulohaza (feedback), loyiha asosidagi ta'lim (project-based learning), o'z-o'zidan o'rganish modullari (self-paced modules) va hamkorlikdagi interaktiv faoliyatlar kiradi.

Sun'iy intellekt (AI) asosidagi platformalar til o'qitishda butunlay yangi bosqichni ochmoqda. Tajik (2025) o'smirlar o'rtasida Duolingo (gymifikatsiyalangan, adaptiv) va Replika (suhbatga asoslangan, chatbot) platformalarini qiyosiy eksperimental o'rganib, ikkala yondashuv ham tinglab tushunishni an'anaviy usullarga nisbatan yaxshilashini, ammo Duolingoning adaptiv gymifikatsiyasi (ballar, darajalar, kundalik maqsadlar) yuqori darajadagi motivatsiya, faollik va o'quv jarayoniga sodiqlikni ta'minlashini aniqlagan. Replika esa tabiiy suhbatni taqlid qilish orqali gapirish va yozishda kamroq tashvishlanish (anxiety) muhitini yaratadi.

Masofaviy ta'limning asosiy vositalari va ularning til o'qitishdagi roli quyidagilardan iborat:

1. MOOC platformalari (Coursera, edX, FutureLearn, Udemy): Ushbu platformalar dunyoning yetakchi universitetlari va tashkilotlaridan bepul yoki arzon narxlardagi tizimli til kurslarini taqdim etadi. Ular video ma'ruzalar, interaktiv topshiriqlar, testlar va forumlarni o'z ichiga oladi. Afzalligi – yuqori sifat va tizimlilik; kamchiligi – o'qituvchi bilan shaxsiy aloqaning cheklanganligi.

2. LMS tizimlari (Moodle, Google Classroom, Canvas, Blackboard): Bular o'quv jarayonini to'liq boshqarish, baholash, monitoring qilish va resurslarni joylashtirish uchun mo'ljallangan. O'qituvchi vazifalar berishi, talabalarning faolligini kuzatishi, testlar o'tkazishi va fikr-mulohaza berishi mumkin. Ayniqsa, maktab va universitetlarda keng qo'llaniladi.

3. Video-konferensiya vositalari (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, Skype): Ular real vaqt rejimida (sinxron) o'qituvchi va talabalar o'rtasida jonli muloqot, guruhli suhbatlar, prezentatsiyalar va hatto kichik guruhlar (breakout rooms) tashkil etish imkonini beradi. Gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda eng muhim vositadir.

4. Mobil ilovalar (Duolingo, Babel, Busuu, Memrise, HelloTalk, Tandem): Ular asosan mustaqil o‘rganish va mikro-o‘rganish (micro-learning) uchun mo‘ljallangan. O‘yinlashtirish (gamification) elementlaridan keng foydalanadi. HelloTalk va Tandem kabi ilovalar esa butun dunyodagi til o‘rganuvchilarni bir-biriga bog‘lab, til almashinuv (language exchange) imkonini beradi.

5. Hamkorlik va interaktiv vositalar (Padlet, Miro, Jamboard, Google Docs, Flipgrid): Ular talabalarga birgalikda loyihalar ustida ishlash, aqliy hujum qilish, video xabarlar yozish va bir-biriga tuzatuvchi fikr-mulohaza berish imkonini yaratadi. Bu vositalar ijtimoiy konstruktivizm prinsiplariga asoslangan.

Tadqiqot usullari. Ushbu maqolani tayyorlashda quyidagi ilmiy usullar qo‘llanildi:

- Tizimli adabiyotlar tahlili (systematic literature review): 2020-2025 yillar oralig‘ida nashr etilgan 40 dan ortiq ilmiy manbalar (jumladan, Scopus, Web of Science, ERIC, Google Scholar ma‘lumotlar bazalari) tanlab olindi va tahlil qilindi. Tanlash mezonlari: ingliz yoki rus yoki o‘zbek tilida, masofaviy ta‘lim va chet tillari mavzusiga oid, empirik tadqiqotlar va nazariy sharhlar.

- Qiyosiy tahlil (comparative analysis): Turli masofaviy ta‘lim platformalari (MOOC, LMS, mobil ilovalar) va metodik yondashuvlarning (geymifikatsiya, loyiha asosida o‘qitish, o‘z-o‘zidan o‘rganish) samaradorligi ularning afzallik va kamchiliklari nuqtai nazaridan taqqoslandi.

- Kuzatuv va so‘rov (observation and survey): Muallif tomonidan 2024-2025 o‘quv yilida Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti va uning filiallarida 85 nafar talaba ishtirokida masofaviy chet tili (ingliz tili) kurslarida to‘rt oy davomida pedagogik kuzatuv o‘tkazildi. Kurs yakunida talabalar o‘rtasida onlayn so‘rovnoma (Google Forms orqali) o‘tkazildi. So‘rovnoma 12 ta savoldan iborat bo‘lib, ular masofaviy ta‘limga umumiy munosabat, o‘qitish sifati, platforma qulayligi, o‘qituvchi bilan aloqa, motivatsiya, texnik qulayliklar va takliflarni qamrab oldi.

- Statistik tahlil (statistical analysis): So‘rovnoma natijalarini qayta ishlashda tavsifiy statistika usullari (foizlar, o‘rtacha qiymatlar, chastotalar) va MS Excel dasturidan foydalanildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Tadqiqot natijalari masofaviy ta’lim texnologiyalarining chet tili o‘qitishdagi bir qator muhim afzalliklari va jiddiy kamchiliklarini ko‘rsatdi.

Masofaviy ta’limning asosiy afzalliklari:

1. Geografik va vaqtinchalik cheklovlarni bartaraf etish va ta’lim olish imkoniyatini kengaytirish. Masofaviy ta’lim o‘quvchilarning yashash joyi (hatto qishloq, tog‘li hudud yoki boshqa davlat) va bandligidan qat’i nazar, sifatli va zamonaviy til kurslarida o‘qish imkoniyatini yaratadi. Bu ayniqsa ta’lim infratuzilmasi rivojlanmagan yoki malakali pedagog kadrlar yetishmaydigan hududlar uchun juda muhim. Kichik shaharlarda yoki chekka qishloqlarda yashovchi talabalar endi poytaxt yoki xorijiy resurslardan bemalol foydalanishi mumkin. Shu bilan birga, vaqt zonalari farqi muammosini hal qilish uchun sinxron (real vaqt) va asinxron (o‘z vaqtida, yozib olingan) o‘qitish modellarini uyg‘unlashtirish talab etiladi. ScienceDirect jurnalida chop etilgan eksperimental tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, taqsimlangan tarmoq sinxron ta’lim tizimi yuqori kechikish (lag) sharoitida ham o‘rganish samaradorligidagi tebranishlarni 58% ga kamaytirishga erishgan.

2. O‘quv jarayonini chuqur individuallashtirish (personalization). Raqamli platformalarning eng kuchli tomonlaridan biri – ularning har bir o‘quvchining bilim darajasi, til o‘rganish uslubi (vizual, auditiv, kinestetik), qiziqishlari va o‘rganish tezligiga moslashish qobiliyatidir. AI asosidagi adaptiv tizimlar o‘quvchining javoblarini real vaqtda tahlil qilib, keyingi mashqlarni va materiallarni avtomatik ravishda tanlaydi. Masalan, agar o‘quvchi fe’l zamonlarida xato qilsa, tizim bu mavzuga oid qo‘shimcha mashqlarni taklif qiladi. Tadqiqotlarning ko‘rsatishicha, adaptiv o‘quv tizimlari o‘zlashtirish darajasini an’anaviy tizimlarga nisbatan o‘rtacha 25-30% ga oshirishga qodir. Shuningdek, o‘quvchi o‘ziga qulay vaqtda, o‘z tezligida

o‘rganishi mumkin – bu ayniqsa ish va o‘qishni birlashtiruvchi kattalar uchun katta ahamiyatga ega.

3. Motivatsiyani oshirish va o‘rganish jarayonini qiziqarli qilish. O‘yinlashtirish (gamification) elementlari – ballar, darajalar, nishonlar (badges), kundalik reytinglar va sinovlar – o‘quv jarayonining jozibadorligini va qiziqarliligini sezilarli darajada oshiradi va muntazam mashq qilishni rag‘batlantiradi. Duolingo kabi platformalar foydalanuvchilarning kundalik faolligini ta‘minlashda katta muvaffaqiyatga erishgan. 53 nafar o‘smir ishtirokida o‘tkazilgan tadqiqotda Duolingoda o‘qigan guruh an’anaviy darslik va o‘qituvchi metodi bilan o‘qigan guruhga nisbatan 40% yuqori motivatsiya darajasi va 50% ko‘proq muntazam mashq qilish faolligini ko‘rsatgan. Shuningdek, masofaviy ta‘limda yutuqlarni darhol ko‘rish (instant feedback) o‘quvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

4. Hamkorlik va ijtimoiy interaksiya uchun yangi imkoniyatlar. An’anaviy sinf xonasidan tashqarida ham talabalar masofaviy hamkorlik vositalari (Google Docs, Padlet, Miro, Flipgrid, Slack) yordamida birgalikda loyihalar ustida ishlashi, bir-biriga fikr-mulohaza berishi, munozaralar olib borishi va ijodiy faoliyatni rivojlantirishi mumkin. Ziegler (2016) ta’kidlaganidek, texnologiya vositasidagi interaksiya (matnli va video chatlar, forumlar) ikkinchi tilni o‘zlashtirishda ma’noli muzokaralar (negotiation of meaning) va tuzatuvchi fikr-mulohaza (corrective feedback) uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek, u o‘quvchilarning ishtiroki va faolligini (participation) kuchaytiradi, madaniyatlararo tushunchani rivojlantiradi va ayniqsa, til o‘rganishda keng tarqalgan tashvishlanish (anxiety) va uyalish darajasini pasaytiradi – chunki talaba ekrandan turib o‘z fikrini ifodalashda kamroq bosim his qiladi.

5. Boy va xilma-xil multimedia resurslar va real til muhitiga taqlid qilish. Masofaviy ta‘lim yozma matn, audio (podkastlar, audio kitoblar, qo‘shiqlar), video (kinolar, YouTube darslari, qisqa metrajli filmlar), animatsiyalar, interaktiv mashqlar (drag-and-drop, gap qurish), virtual sayohatlar va hatto kompyuter o‘yinlaridan foydalanish imkonini beradi. Ko‘p modallik (multimodality) prinsipi – turli kanallar orqali axborot berish – har xil o‘quv uslublariga (visual, auditory, kinesthetic) ega

bo'lgan keng doiradagi o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi. Masalan, bir o'quvchi matni o'qish orqali yaxshi o'zlashtirsa, boshqasi video va audio orqali yaxshiroq eslab qoladi.

Masofaviy ta'limning asosiy kamchiliklari va muammolari:

1. Real vaqt rejimidagi jonli va spontan (tabiiy) muloqotning yetarli emasligi va cheklanganligi. Ruiz Pareja (2025) tomonidan olib borilgan tadqiqot shuni ko'rsatadiki, yuzma-yuz muloqotning to'liq yo'qligi yoki uning kamligi talabalarning o'rganilayotgan tilda real vaqt rejimida va kutilmagan vaziyatlarda (spontan javoblar, hazil, imo-ishoralar, kulgilar) faol foydalanish imkoniyatlarini sezilarli darajada cheklaydi. Til o'zlashtirishda, ayniqsa gapirish va o'zaro tushunish ko'nikmalarida, real vaqtda va kontekstga mos javob qaytarish asosiy ahamiyatga ega. Breykrumlarda ishlash va kichik guruhli suhbatlar kabi imkoniyatlar mavjud bo'lsa-da, ular hali ham tabiiy, filtsiz muloqot muhitini to'liq bera olmaydi. Ushbu muammoni yengillashtirish uchun muntazam (haftasiga kamida 2-3 marta) video-konferensiya sessiyalari, til almashinuv dasturlari (eTandem, ConversationExchange), va sun'iy intellektga asoslangan suhbatdosh botlari (chatbots) tavsiya etiladi.

2. O'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish (self-regulation), intizom va vaqtni boshqarish qobiliyatlariga yuqori darajada bog'liqlik. Masofaviy ta'limda o'qituvchining bevosita, doimiy va jismoniy nazorati deyarli mavjud emas. Bu esa o'z-o'zini boshqarish, o'z vaqtini rejalashtirish, chalg'itishlarga qarshi turish va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyati past bo'lgan o'quvchilar uchun jiddiy muammo tug'diradi. Ko'pgina meta-tahlil tadqiqotlariga ko'ra, masofaviy kurslarda o'qishni tark etish (dropout) darajasi an'anaviy kurslarga nisbatan o'rtacha 3-5 baravar yuqori bo'lishi mumkin. Shu sababli, masofaviy kurslarni loyihalashda o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan qo'llanmalar, hatto-marshlar (checklists) va muntazam eslatmalar (reminders) bo'lishi muhim.

3. Texnik muammolar va raqamli tengsizlik (digital divide). Internet aloqasi tezligining yetarli emasligi (ayniqsa qishloq, tog'li va chekka hududlarda), zamonaviy

kompyuter, planshet yoki smartfonlarning yo‘qligi, elektr energiyasidagi uzilishlar va raqamli savodxonlikning pastligi (ayniqsa yoshi katta o‘qituvchilar va kam ta‘minlangan oilalar farzandlari orasida) ayrim o‘quvchilar va hatto butun hududlar uchun deyarli yengib bo‘lmas to‘siq bo‘lib qolmoqda. Bu “raqamli tafovut” (digital divide) muammosi ijtimoiy va iqtisodiy tengsizlikni yanada chuqurlashtirishi mumkin. Hukumat va ta‘lim vazirliklari tomonidan internet infratuzilmasini rivojlantirish, arzon va sifatli qurilmalar bilan ta‘minlash dasturlari, hamda bepul Wi-Fi zonalarini yaratish ushbu muammoni yumshatishga yordam beradi.

4. O‘qituvchilarning raqamli kompetensiyasi va metodik tayyorgarligining yetarli emasligi. Barcha o‘qituvchilar, ayniqsa yoshi katta va an‘anaviy usullarga o‘rganib qolgan pedagoglar, masofaviy ta‘lim texnologiyalaridan samarali foydalanish, interaktiv platformalarni boshqarish onlayn muloqot olib borish va masofaviy baholash usullarini qo‘llash uchun yetarli tayyorgarlikka ega emas. Ko‘p hollarda o‘qituvchilar yillar davomida yuzma-yuz o‘qitishga moslashgan va ularning pedagogik usullari onlayn muhitga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirilsa, samarasiz bo‘ladi. Shu sababli, o‘qituvchilarning malakasini muntazam oshirish, treninglar va tajriba almashish dasturlari masofaviy ta‘lim sifatining kalit omilidir.

5. Baholash va autentifikatsiya (identifikatsiya) muammolari. Masofaviy sharoitda talabalarning bilimni adolatli, ishonchli va xolis baholash, shuningdek, test yoki imtihon topshiruvchi shaxsning haqiqiy talaba ekanligini aniqlash (autentifikatsiya) texnik va metodik jihatdan juda murakkab. Oddiy testlarni internetdan topish yoki boshqa bironing yordamidan foydalanish imkoniyati yuqori. Bu muammoni yengillashtirish uchun proktorlik tizimlari (online proctoring – kuzatuvchi yordamida), ochiq va ijodiy topshiriqlar (esse, loyiha, prezentatsiya, video insholar), portfel baholash (portfolio assessment) va sun‘iy intellekt asosidagi plagiat va autentifikatsiya dasturlari qo‘llanilmoqda.

Amaliy misollar va so‘rovnoma natijalari:

Muallif tomonidan 2024-2025 o‘quv yilida Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida 85 nafar talaba ishtirokida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari quyidagi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval – Talabalarning masofaviy chet tili kurslariga munosabati (n=85)

Ko‘rsatkich	Ijobiy (%)	Neytral (%)	Salbiy (%)
Kurslarning umumiy qoniqish darajasi	68.2	22.4	9.4
O‘qitish sifatidan qoniqish	58.8	27.1	14.1
Platformalarning qulayligi	74.1	17.6	8.2
O‘quv materiallarining sifati	71.8	20.0	8.2
O‘qituvchi bilan aloqa darajasi	45.9	30.6	23.5
Texnik qulayliklar	63.5	24.7	11.8

So‘rovnoma natijalari shuni ko‘rsatadiki, talabalarning aksariyati (68.2%) masofaviy ta’lim kurslaridan umumiy qoniqish hosil qilgan. Eng yuqori ijobiy ko‘rsatkichlar platformalarning qulayligi (74.1%) va o‘quv materiallarining sifati (71.8%) bilan bog‘liq. Bu onlayn platformalar va resurslarning yaxshi ishlab chiqilganligini va foydalanuvchilarga qulay ekanligini ko‘rsatadi. Biroq, eng muhim muammo sifatida “o‘qituvchi bilan aloqa darajasi” ajralib turadi: faqat 45.9% talaba bu borada ijobiy baho bergan, 23.5% esa salbiy baho bergan. Bu yana bir bor masofaviy ta’limda o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi jonli, muntazam va sifatli interaksiya muhimligini va uni kuchaytirish zarurligini tasdiqlaydi. O‘qitish sifatidan qoniqish ham nisbatan past (58.8% ijobiy) – bu masofaviy o‘qitish metodikasini yanada takomillashtirish va o‘qituvchilarni onlayn o‘qitishga moslashtirish kerakligini bildiradi. Texnik qulayliklar (internet, qurilma) bo‘yicha 63.5% ijobiy javob bergan – bu yaxshi, ammo hali ham har 11 talabadan 1 nafari (11.8%) jiddiy texnik muammolarga duch kelishini anglatadi.

Ochiq taklif savolida talabalar eng ko‘p quyidagi yaxshilanishlarni taklif qilishgan: “ko‘proq jonli suhbatlar va sinxron darslar”, “o‘qituvchidan tezroq va batafsilroq javob olish”, “internet yomon joylarda ishlaydigan yengil platformalar”, “guruhli loyihalarni ko‘paytirish”.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta’lim texnologiyalari chet tillarini o‘qitish tizimini tubdan yangilash, uni yanada qulay, moslashuvchan, individual va samarali qilish uchun ulkan imkoniyatga ega. Biroq, uning samaradorligi faqatgina ilg‘or texnologiyalarning o‘ziga emas, balki teng darajada pedagogik yondashuvlarning to‘g‘riligiga, o‘qituvchilarning malakasi va tayyorgarligiga, talabalarning faol ishtirok va mas’uliyatiga, hamda davlat siyosati va ta’lim boshqaruvi tizimining uyg‘unligiga bog‘liq. Mutlaqo muhim bo‘lgan asosiy tamoyil – “Texnologiya faqat vosita, asosiy omil inson (o‘qituvchi va talaba) ekani” – masofaviy ta’limda ham o‘z kuchini to‘liq saqlab qoladi. Shuning uchun texnologiyalarni joriy qilish ularni inson omilining o‘rniga qo‘ymasdan, balki uni qo‘llab-quvvatlovchi va kuchaytiruvchi vosita sifatida amalga oshirilishi kerak.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Sylvia, S., Bachtiar, B., & Pratiwi, W. R. (2025). Massive Open Online Courses (MOOCs) in English as a Foreign Language Learning: A Systematic Review. *Proceedings of Forum for University Scholars in Interdisciplinary Opportunities and Networking*, 2(1), 415–423.
2. Yang, L., & Chano, J. (2025). The Impacts of Blended Learning on English Language Proficiency in Higher Education: A Systematic Literature Review. *Higher Education Studies*, 15(2), 83–96.
3. Tajik, A. (2025). AI-Driven Gamified and Non-Gamified Platforms in EFL Listening: Comparative Effects of Duolingo and Replika. Springer Science and Business Media LLC.
4. Ruiz Pareja, R. (2025). Change from on-campus teaching to online/hybrid teaching: impact on education quality and students’ opportunities to use the language. *Nordic Journal of Language Teaching and Learning*.

5. Xakimov, M. (2024). Chet tillarni masofadan o‘qitish: zamonaviy tendentsiyalar va rivojlanish istiqbollari. *Sociology and Innovation jurnali*, 2(3), 45-58.
6. Mamadayupova, V. (2025). Chet tillarini o‘rgatish va o‘rganishda texnologiyaning ahamiyati. *Yangi O‘zbekiston gazetasi*, 12-mart.
7. Ziegler, N. (2025). Text/video chat and other online collaboration tools. In *Technology and Instructed Second Language Acquisition*. John Benjamins Publishing Company, 271–292.
8. Garrison, D. R., & Akyol, Z. (2013). Toward the development of a metacognitive construct for communities of inquiry. *The Internet and Higher Education*, 17, 84–89.
9. Ma, L. (2025). Investigation of the impact of cognitive load on EFL learners’ satisfaction with MOOCs. *BMC Psychology*, 13(416), 1–12.
10. Dinh, C. T. (2025). Investigating EFL students’ perceived values of online cooperative learning in MOOCs. *Contemporary Educational Technology*, 17(1), ep552.